

SİMİN-İ DÂNIŞVER'İN SOKAĞIN GEÇMİŞİ ADLI HİKÂYESİNİN İNCELENMESİ*

The Examination of Simin-i Danishver's "the History of the Street"

Hasan ÇİFTÇİ*

Esengül UZUNOĞLU SAYIN**

Öz

Sîmîn-i Dânişver, Çağdaş İran edebiyatının önemli kadın yazarlarından. Eserlerini halk diline yakın bir dille yazarak toplumun her kitlesine ulaşmayı başarabilen Dânişver, 1932'de gerçekleşen darbe sonrasında İran'ın siyasi ve sosyal durumunu bazen açık, bazen de üzeri kapalı bir şekilde dile getirmiştir. Dânişver "Sokağın Geçmiş" adlı bu hikâyesinde kadınların toplumdaki yerini üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir. Bu çalışmada Sîmîn-i Dânişver'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra "Sokağın Geçmiş" adlı hikâyesi tematik ve teknik açıdan incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Çağdaş İran edebiyatı, kadın, hikâye.

Abstract

Sîmîn-i Dânişver is one of the female authors in Persian literature. After the coup happened in 1932, Dânişver whose works reached to people from various backgrounds due to the use of a bare language expressed the social and political status of Iran either directly or implicitly. In the work 'the History of the Street', Dânişver indirectly criticized the role of women in the society. In this paper, after giving a brief introduction of Sîmîn-i Dânişver's life and works, Danishver's story 'the History of the Street' had been examined.

Key words: Contemporary persian literature, women, story.

* Esengül Uzunoglu, *Sîmîn-i Danişver'in Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Şehrî Çân Bihîşt Adlı Hikâye Kitabının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2012 künyeli çalışmadan faydalanarak yazılmıştır.

* Prof. Dr., Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, hciftci@bingol.edu.tr.

** Arş. Gör., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatları Bölümü, esengul.uzunoglu@gop.edu.tr.

GİRİŞ

İran edebiyatının öncü yazarlarından olan Sîmîn-i Dânişver, çağdaş dönemin ilk kadın hikâye yazarıdır. Dânişver, eserlerinde toplumun sorunlarından özellikle de İran'da kadın olmanın ağır yükümlülüklerinden bahsetmiş, ayrıca kadının erkeğin gölgesinde kalmasını bazen açıkça bazen de üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir.

Dânişver, 1932 yılında İran'da gerçekleşen devrimden sonra yaşanan karanlık ve boğucu dönemdeki insanların yaşadığı toplumsal ve bireysel sıkıntıları anlatmıştır. Dânişver, hikâyelerinde özellikle kadının toplumdaki yerini ve bazı kadınların eşlerinin gölgesinde kalarak ezilmelerini işlemiştir.

“Cennet Gibi Şehir” adlı hikâye kitabının içinde yer alan “Sokağın Geçmişi” hikâyesi Dânişver'in de içinde yaşadığı dönemde yazılmış ve hikâye, birinci ağızdan yazara anlatılan gerçek bir hayat hikâyesidir. Dânişver gerçek hayattan aldığı bu hikâyeyi zengin anlatım gücüyle süslemiş ve okuyucuya sunmuştur.

Bu çalışmada Sîmîn-i Dânişver'in hayatı ve eserlerinden kısaca bahsedildikten sonra “Sokağın Geçmişi” adlı hikâyesinin üzerinde durularak hikâyenin konu, üslup, zaman, kişi ve mekân yönünden incelenmesi edebi kaynaklar ışığında modern edebiyat kurallarına uygun olarak yapılmıştır.

1.1. Hayatı

Sîmîn-i Dânişver, 1300/1921 Şiraz'da dünyaya geldi. Babası Doktor Muhammed Ali-yi Dânişver, zamanın ünlü hekimlerindendi (Cevâdî - Hâc, 1378-1380 hş., ss. 14). Annesi, öğretmendi (<http://gheseyegiso.blogfa.com/post-3.aspx>). Sîmîn'in iki kız ve üç erkek kardeşi vardı (Cevâdî - Hâc, 1378-1380 hş., ss. 14).

İlk ve orta öğrenimini 1306/1927 yılında Şiraz'da, İngiliz Mihr-Ayin okulunda birincilikle tamamladı. Ortaokul son sınıfta *Zemîstân Bî-şebâhet be Zindegi-yi Mâ Nîst'i* (*Hayatımız da Tıpkı Kış Gibidir* veya *Kış Hayatımıza Benzemiyor Değil*) adlı ilk makalesini yazdı. Tahran Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili Bölümünde lisans eğitimi gördü ve yüksek lisansını da aynı üniversitede tamamladı (Zûlfişkârî, 1383 hş., s. 122; Cevâdî – Hâc, 1378-1380 hş., ss. 16; Sâdâtî-Sekâzâde, 2008, ss. 67-71).

1320/1941 yılında Sîmîn lisans diplomasını aldığı anda babası öldü ve bunun üzerine çalışmak zorunda kaldı. Birçok işe girdi. Kısa bir süre Tahran radyosunda çalıştı. İngilizcesi iyi olduğu için dış haberler müdür yardımcılığı görevine alındı. Fakat bu işten memnun kalmadı ve ayrıldı. *Şîrâzi-yi Gonnâm* (*Meçhul Şirazlı*) adıyla bir dizi programı ve günlük İran gazete ve dergileri için makaleler ve çeviri yazılar yazmaya başladı (Sâdâtî-Sekâzâde, 2008, ss. 67).

Dânişver, Celâl Âl-i Ahmed ile evlendikten iki yıl sonra (1331/1951) Fulbrigt bursu kazandı ve iki yıllığına Amerika'ya gitti. Orada Stanford Üniversitesi'nde iki yıl eğitim gördü. Bu süre içerisinde Anton Çehov'dan *Cherry Garden* (*Vişne Bahçesi*) ve *Enemies* (*Düşmanlar*) *Bâğ-î Âlbâlû* ve *Düşmenân* adlarıyla çevirdi. Aynı zamanda hikâye ve

tiyatro yazarlığıyla da meşgul oldu. Teknik ve uzay bilimini ayrıca modern hikâye tekniklerini de bu ülkede öğrendi (Dânişver, 1340 hş., s. 44).

1343 /1970 yılında doçent ve Sanat Tarihi ve Arkeoloji Bölümü başkanı oldu. 1352/1979 yılında Tahran Üniversitesi'nden emekli oldu (Dânişver, 1359 hş., s. 1).

Doktor Sîmîn-i Dânişver yaşlılıktan ve yakalandığı bir hastalıktan dolayı 1390/2012 Tahran'da vefat etti (https://fa.wikipedia.org/wiki/دانشور_سیمین).

1.2. Eserleri

Âteş-i Hâmuş (Sönmüş Ateş) 1327/1948 Şehrî Çûn Bihîşt (Cennet Gibi Bir Şehir) 1340/1961, *Be Ki Selâm Konem?* (Kime Selam Vereyim) 1359/1980 adlı hikâye kitapları, *Sevûşûn* 1347/1968, *Cezire-yi Sergerdanî (Başiboşluk Adası)* 1372/1993, *Ez Perendeha-yi Muhâcir Bepors (Göçmen Kuşlara Sor)* 1376/1997, *Sârbân-i Sergerdân (Başiboş Kervancı)* 1380/2001 adlı romanları vardır (Dânişver, 1377 hş., s. 1; Dânişver, 1359 hş., s. 1).

Serbâz-i Şoklâtî (Bernard Shaw'dan çeviri) 1328/1949, *Bâğ-i Âlbâlû (Anton Çehov'dan çeviri)* 1331/1952, *Doşmenân (Anton Çehov'dan çeviri)* 1331/1952, *Komedi-yi İnsânî (William Saroyan'dan çeviri)* 1333/1954, *Hemrâh-i Âftâb (Harold Corland'dan çeviri)* 1337/1958 ve *Şâhkârhâ-yi Ferş-i İrân (İnceleme-araştırma)* 1359/1980, *Ğurûb-i Celâl (Eşi Celal Âl-i Ahmed üzerine bir monografi)* 1360/1981, *Şenâhî u Tâhsîn-i Honer (İnceleme, eleştiri)* 1375/1996 adlı çeviri ve inceleme eserleri vardır (Karsan, 2004, s. 16-21).

Sokağın Geçmişi Hikâyesinin İncelenmesi

2.1. Anlatının Temel Unsurları

2.1.1. Sokağın Geçmişi Hikâyesinin Olay Örgüsü

Sokağın Geçmişi adlı hikâyeyi olay örgüsü, zaman ve mekân bakımından incelemeye başlamadan önce konunun daha iyi anlaşılması için hikâyede yer alan karakterleri kısaca tanıtmak gerekir:

Fatma Hanım: Bedrî'nin annesidir. Kocasından aldatılıp sokağa atılır ve iki çocuğuyla çok zor günler geçirir.

Bedrî: Fatma Hanım'ın kızıdır ve ilkokul ikinci sınıfa gider.

Hikâyenin anlatıcısı Hanım: Hikâyenin geçtiği o sokakta yaşar ve hikâyeyi dışarıdan bir gözlemci olarak birinci ağızdan anlatır. Hikâyede eşinin adından bahsedilmez.

Bedrî'nin ağabeyi: Asi bir çocuktur. Babasının onları evden atmasından annesini sorumlu tutar.

Mutlak Bey: Milletvekilidir.

Mîrzâ Hasan: Bedri ve ağabeyinin babası, Fatma ve Münire Hanım'ın eski eşidir.

Münîre Hanım: Fatma Hanım'ın kumasıdır.

Meşdi Sefer: Mahallenin çöpçüsü ve dedikoducusudur.

Bedri, annesi Fatma Hanım, babası Mîrzâ ve ağabeyiyle birlikte havuzlu bir villada yaşarken babasının başka bir kadına âşık olmasıyla hayatı değişir. Fatma Hanım bu ilişkiyi öğrenince karşı çıkmasına rağmen, Mîrzâ Bey, "Müslüman olduğunu, dört kez evlenme hakkına sahip olduğunu ve eğer bunu kabul etmezse gidebileceğini" (Dânişver, 1345 hş., s. 57) söyler ve Münire Hanım ile evlenir. Fatma Hanım ise bu olayı kabullenemez ve sürekli büyü yapıp Münire Hanım'ı rahatsız eder. Münire Hanım ise eşine durumu anlatarak Fatma Hanım'ın evden kovulmasını sağlar. O günden sonra Fatma Hanım, Bedri ve ağabeyi çamurlu ve kötü bir sokakta, Fatma Hanım'ın tabiriyle Şam pazarına benzeyen bir yerde, küçük bir kulübede yaşamaya başlarlar. Sokak toprak ve kötüdür. Sokak sakinleri belediyeye sokağa asfalt dökülmesi için dilekçeler yazmalarına rağmen sokak yapılmaz. Sokaktan ve yaşadıkları kulübeden rahatsız olan Bedri'nin ağabeyi, babasının kendilerini annesi yüzünden kovduklarını söyleyerek annesinden nefret eder.

Hikâye, bir sonbahar günü ağaçlar yapraklarını dökerken Bedri'nin sokakta çekiştire çekiştire su kovaşını taşımasıyla başlar. Sokak kötü ve çamurludur. Fatma Hanım kızına palto almak için şehre gider fakat geç gelir. Bedri ise sokakta ıslandığı ve annesi gelmediği için titreyerek komşularına sığınır. Fatma Hanım sokakta kızını arar ve çok telaşlanır. En son olarak komşularının evine bakmak aklına gelir ve kızını orada bulur. Bunun üzerine ertesi gün kızının hastalığını bahane ederek eşini eve çağırır. Mîrzâ Bey, birkaç gün sonra Bedri'yi görmeye gelir fakat yolda bir çocuğun tabutla omuzlar üzerinde götürüldüğünü görür ve Bedri olabilir mi diye düşünür. Bedri olmadığını anlayınca hem geç kaldım diye üzülür hem de o olmadığı için sevinir.

Hikâyenin gelişme bölümünde Fatma Hanım, komşusu hanımdan, kumasını aramasını ve kendilerini eve geri çağırma ikna etmesi için yalvarır. Komşuları hanım ise kabul etmez fakat Fatma Hanım uşakları Mehdî Bey'in oğluluyla babası konusunda dalga geçtiğini söyler. Kendini acındırır. Komşu hanım biraz düşündükten sonra ikna olur ve Münire Hanım'ı arayarak Fatma Hanım'ı eve geri çağırma ikna eder.

Sonuç bölümünde ise komşu hanım Fatma Hanım'ı süslenip evlerine geri dönerken görür. Bu esnada sokakta Mutlak Bey'in evi olduğundan ve evin Amerikalı bir aile tarafından kiralandığından sokak belediye tarafından asfaltlanır. Fatma Hanım ise havuzlu evine taşınır, kumasıyla ve eşyle durumuna razı olarak yaşamaya devam eder.

2.1.2. Zaman ve Mekân:

Hikâyede olayların bir sonbahar günü başladığı ve kışın karlı zor şartlarında son bulduğu anlatılır. Ayrıca sabah akşam gibi kısa zaman kavramları da kullanılmıştır.

2.1.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı:

Hikâye, kahraman bakış açılı birinci tekil (ben) anlatıcıdır. Bu anlatıcı da adı üstünde eserin itibarî dünyasında ya da şahıs kadrosunda yer alan kahramanlardan birisidir (Çetişli, 2004, s. 85). Hikâyenin şahıs kadrosunda yer alan Hanım hikâyeyi kendi ağzından anlatır ve kendi istediği gibi hikâyeyi yönlendirir. Hikâyenin her bölgesinde hanım, gözlemci olarak vardır. Bu da onun çift yönlü (dual) anlatımı eserinde kullandığını gösterir.

2.2. Kullanılan Anlatım Teknikleri:

2.2.1. Tasvir Tekniği

Dânişver, hikâyenin giriş kısmında sonbahar tasvirlerine yer verir. Bunu da şu cümlelerden anlamak mümkündür:

Sonbahar, sokaktaki ağaçların yapraklarını döküyor, onları gündüzün aydınlığında çıplak bırakıyordu (Dânişver, 1340 hş., s. 47).

2.2.2. Özetleme Tekniği

Yazar, Fatma Hanım'ın kocasının kendisini aldatma olayını kısa cümlelerle anlatmıştır. Anlatımda ayrıntıya girmeden başından geçenleri kısaca özetlemiştir.

2.2.3. Montaj Tekniği

Yazar hikâyede Şam Pazarı ifadesini kullanarak, İranlıların kültürel ve folklorik özelliklerine işaret etmektedir. Bu terim İranlılara ait bir deyimdir. Bu da hikâyede deyim montajının kullanıldığını açık bir göstergesidir.

2.2.4. Diyalog Tekniği

Sokağın Geçmişi adlı bu hikâyede diyalog tekniğinden faydalanılarak anlatım canlı tutulmaya çalışılmıştır. Örneğin:

-Daha iyi, dedi.

-Yine ateşi çıkıyor mu?

-Hayır! Dedi ve sustu. Biraz sonra:

.....

SONUÇ

Sîmîn-i Dânişver'in *Cennet Gibi Şehir* adlı eserinin içinde yer alan Sokağın Geçmişi adlı bu hikâyede Dânişver, İran'da yaşayan kadınların durumundan bahseder. Fatma Hanım kocasından ayrılınca sudan çıkmış balığa döner ve kocası olmadan da çocuklarına bakamaz, çaresiz kalır. Çünkü Fatma Hanım, o zamana kadar eşinin yanında ve hep gölgesinde kalmıştır. İşte Dânişver de okuyucuya tam olarak bunu yansıtmaya çalışır.

Dânişver, ekonomik olarak tamamen eşine bağlı bir ev hanımının, kocasının onu kapı dışarı etmesiyle nasıl bir çıkmaza girdiğini okuyucuya gösterir ve içten içe de Fatma Hanım'ın bu durumunu eleştirir. Ona göre kadınlar eşlerinin bu kadar gölgesinde kalmamalıdır. Yoksa Fatma Hanım gibi ileride aldatılıp, kapı dışarı edildiklerinde ayakları üzerinde durmayı başaramazlar. Ayrıca; hikâyede sokak sakinlerinin sokağa asfalt dökülmesini istemelerine rağmen belediyenin isteklerine karşılık vermemesini, fakat aynı sokakta evi olan milletvekili Mutlak Bey'in isteği üzerine asfaltlanmasını, Dânişver üzeri kapalı bir şekilde eleştirmektedir.

KAYNAKLAR

Seyyid C. - Seyyid Kemal H., *Eser Aferinân*. Tahran, 1378-1380 hş., İntişârât-i Peymân.

Çetişli, İsmail, *Metin Tahlillerine Giriş II*, Ankara, 2004, Akçağ Yayınları.

Dânişver, Sîmîn *Be Ki Selâm Konem*, Tahran, 1359 hş., İntişârât-i Hârezmî.

....., *Cezîre-yi Sergerdânî*, Tahran, (1377 hş.): İntişârât-i Hârezmî.

....., *Şehrî Çûn Bihişt*, Tahran, 1340 hş., İntişârât-i Hârezmî.

....., *Sevûşûn*, Tahran, 1377 hş., İntişârât-i Hârezmî.

Karsan, Çağdaş (2003). *Sîmîn-i Dânişver'in Sevûşûn ve Cezîre-i Sergerdânî Romanlarında Üslup* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezinden alınmıştır (143729).

Kanar, Mehmet, *Farsça Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2010, Say Yayınları.

Uzunoğlu, Esengül, *Sîmîn-i Danişver'in Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Şehrî Çûn Bihişt Adlı Hikâye Kitabının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 2012, Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezinden alınmıştır (328748).

Zûlfiğârî, Hasan (1383 hş.). *Çihil Dâstân-i Kûtâh-i İrânî*. Tahran.

<http://gheseyegiso.blogfa.com/post-3.aspx>; Erişim Tarihi: 29.10.2016.

https://fa.wikipedia.org/wiki/دانشور_سيمين; Erişim Tarihi: 29.10.2016.